

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA

Eiropas Reģionālās
attīstības fonds

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

Izvērtējums par indikatoriem ANO Konvencijas monitoringam

Starpziņojums par Tehniskās specifikācijas 3.1. uzdevuma 3.1.1.
apakšuzdevumu

Aivita Putniņa, Kristians Zalāns, Artūrs Pokšāns, Kārlis Lakševics

Indikators

- Ir kvalitatīvs vai kvantitatīvs rādītājs, kas izmantots kāda mērķa vai politikas rīcības plānošanai, sasniegšanai un izvērtēšanai.
- Izmanto gan politikas īstenošanas instrumentu efektivitātes analīzei, gan politikas instrumentu salīdzināšanai un jaunu politiku un tās instrumentu izstrādei.
- Ir uzticams, pieejams, aptverošs, regulāri ievācams, salīdzināms (tai skaitā starptautiski) un precīzi raksturo izmērāmo mērķi vai rīcību.
- Atspoguļo iesaistīto mērķgrupu pozīciju.
- Ļauj skaidrot sabiedrībai un mērķgrupām politiku un tās efektivitāti.

Atkarībā no lietošanas mērķa indikatori iedalāmi:

(1) rīcības un ieguldījuma indikatori norāda uz rīcības faktu, bet nemēra tās efektivitāti. Šī tipa indikatori neļauj interpretēt rīcību un nav aptveroši, tāpēc atsevišķi lietoti nav piemēroti izvērtējumam. Šī tipa indikatorus jāatbalsta ar efektivitātes indikatoriem;

(2) procesa indikatori norāda uz procesu vai politikas rīcību raksturojošiem elementiem, piemēram, kvalitāti, novērtējumu utt. Šie indikatori izmantojami, ja rīcības mērķis nav sasniedzams uzreiz, bet pakāpeniski;

(3) ietekmes indikatori norāda uz mērķa sasniegšanu un ir izmantojami, lai mērītu politikas vai rīcības efektivitāti ilgākā laika periodā. Šī tipa indikatori sniedz precīzākos mērījumus, bet ne vienmēr ir pieejami, ja mērķis sasniedzams vairākos soļos un ilgtermiņā.

- Kombinēti indikatori, izmantojot iespējami vairāk atlases kritērijus

Pētījuma metodes

- **1. solis**

- Politikas dokumentu analīze.

- Sekundāro dokumentu – protokolu, komentāru, pētījumu u.c. materiālu analīze

- Politikas mērīšanas sistēmas organizācija, datu avoti un prioritātes;

- **2. solis**

- Indikatoru sistēmas izstrāde atbilstoši Konvencijas pantiem.

Pants	Indikatori	Avota veids	Dzimums	Vecums	Funkc. trauc. veids	Avots
5. pants. Vienlīdzība un diskriminācijas aizliegums	1. Vispārējā diskriminācija					
	1.1. Sociālā distance kopienā	Vienreizēja aptauja*			•	Ieteikts LM/Tiesībsargs
	1.2. Uztvertā diskriminācija attiecībā pret personām ar invaliditāti sabiedrībā	Regulāra aptauja				Eiroparometrs
	1.3. Uztvertā diskriminācija sabiedrībā pret invaliditāti personu ar invaliditāti skatījumā	Vienreizēja aptauja*				Ieteikts LM/Tiesībsargs
	2. Diskriminācija nodarbinātībā					
	2.1. Iespēja atrast darbu personām ar invaliditāti	Administratīvie dati	•	•		NVA
	2.2. Sociālā distance mācību vai darba vidē	Vienreizēja aptauja*			•	Ieteikts LM/Tiesībsargs
	2.3. Attieksme pret cilvēkiem ar invaliditāti darba vietā	Vienreizēja aptauja*				Ieteikts LM/Tiesībsargs
	3. Diskriminācija pakalpojumu saņemšanā un labklājības jomā					
	3.1. Attieksme pret cilvēkiem ar invaliditāti pašvaldībās	Vienreizēja aptauja*				Ieteikts LM/Tiesībsargs

	3.2. Attieksme pret cilvēkiem ar invaliditāti valsts iestādēs	Vienreizēja aptauja*				Ieteikts LM/Tiesībsargs
	3.3. Personu ar invaliditāti īpatsvars starp personām ar trūcīgā statusu	Administratīvie dati	•	•	•	SPOLIS
	3.4. Personu ar invaliditāti īpatsvars starp personām, kuru ienākumi nepārsniedz nabadzības sliekšņa līmeni	Administratīvie dati	•	•	•	SPOLIS
	4. Diskriminācija veselības aprūpē					
	4.1. Attieksme pret cilvēkiem ar invaliditāti veselības aprūpes iestādēs	Vienreizēja aptauja*		•		Ieteikts LM/Tiesībsargs
	4.2. Ierobežota pieeja veselības aprūpes pakalpojumiem	Regulāra aptauja			•	EU-SILC
	5. Diskriminācija izglītībā					
	5.1. Segregācija izglītībā: izglītības pieejamība	Administratīvie dati	•	•	•	IZM
	5.2. Izglītības pieejamība	Regulāra aptauja	•	•		EU-SILC

1. Vispārējā diskriminācija		2. Diskriminācija nodarbinātībā	
1.1. Sociālā distance kopienā ³⁰ :	To iedzīvotāju īpatsvars, kas izjustu diskomfortu, ja viņu apkaimē dzīvotu persona ar invaliditāti (<i>Vai Jūs izjustu vai neizjustu traucējumu vai diskomfortu, ja Jūsu apkaimē vai kaimiņos dzīvotu šādi cilvēki..?</i>):1) <i>Ar psihiskām saslimšanām (piemēram, šizofrēnija, depresija), 2) Ar intelektuālās attīstības traucējumiem (atpalicība), 3) Ar kustību traucējumiem, 4) Ar redzes traucējumiem, 5) Ar dzirdes traucējumiem, 6) Ar cita veida ilgstošiem veselības traucējumiem (piem., diabēts, dialīze, HIV)</i>	2.1. Iespēja atrast darbu personām ar invaliditāti	Indikatoru aprēķina, uzskaitot nedēļas, kuru laikā persona iegūst darbu kopš bezdarbnieka statusa iegūšanas brīža, respektīvi, cik ilgi persona saglabā bezdarbnieka statusu gada laikā. Iespēja ir "0", ja persona nespēj atrast darbu gada laikā, kas ir sliekšnis ilgstošā bezdarba statusa noteikšanai. Rādītājs iegūstams, izmantojot NVA datus un jau ir izveidots NVA pasūtīta profilēšanas uzdevuma ietvaros. Datus iespējams sīkāk analizēt pēc dzimuma, vecuma, tautības, iepriekšējās nodarbinātības kritērijiem.
1.2. Uztvertā diskriminācija attiecībā pret personām ar invaliditāti sabiedrībā	Mērījums pieejams regulāri Eurobarometra ietvaros ik trīs gadu periodā (pēdējie mērījumi 2015). Šis ir starptautiski salīdzināms mērījums, taču neļauj sīkāk mērīt attieksmi pret dažāda veida invaliditāti.	2.2. Sociālā distance mācību vai darba vidē ³²	Vienreizēja aptauja. To iedzīvotāju īpatsvars, kas izjustu diskomfortu mācību vai darba vidē, ja mācītos vai strādātu kopā ar personu ar invaliditāti (<i>Vai Jūs izjustu vai neizjustu traucējumu vai diskomfortu, ja Jūsu mācību biedru vai darba kolēģu vidū būtu šādi cilvēki..?</i>): 1) <i>Ar psihiskām saslimšanām (piemēram, šizofrēnija, depresija), 2) Ar intelektuālās attīstības traucējumiem (atpalicība), 3) Ar kustību traucējumiem, 4) Ar redzes traucējumiem, 5) Ar dzirdes traucējumiem, 6) Ar cita veida ilgstošiem veselības traucējumiem (piem., diabēts, dialīze, HIV).</i>
1.3. Uztvertā diskriminācija sabiedrībā pret invaliditāti personu ar invaliditāti skatījumā	Šāds mērījums Latvijā veikts vienreiz ³¹ (2014), taču ir būtisks, iekļaujot mērķa grupas perspektīvu, kas patlaban iztrūkst, un ļaujot diskrimināciju skatīt kompleksi kā sabiedrības attieksmes no vienas puses, un personu ar invaliditāti pašuztveri, no otras puses. Aptaujas izlase ir salīdzinoši neliela (266 respondenti), kas neļauj datus tālāk analizēt pēc invaliditātes funkcionāliem aspektiem, kas Latvijā ir būtiski (piemēram, vadoties no sociālās distances mērījumiem).	2.3. Attieksme pret cilvēkiem ar invaliditāti darba vietā	Šāds mērījums Latvijā veikts vienreiz Tiesībsarga pasūtītajā aptaujā (2014). Rādītāja raksturojumu skatīt pie šī paša panta indikatora 1.3.

Datu avoti

- **Valsts uzturētās datu bāzes**

LabIS

SPOLIS

BURVIS

Valsts izglītības informācijas sistēma

VDEĀVK reģistrs

- **Aptauju un apsekojumu dati**

Regulārās aptaujas (ES aptauju dati) – aptveres un griezuma problēmas un drošticamība;

Vienreizējas aptaujas un apsekojumi – aptveres problēmas un papildus finansējums to regulārai veikšanai;

NVO veikti regulāri apsekojumi («Zelta Kruķis»).

- **Kvalitatīvie dati**

Aprakstoši dati noteiktu pasākumu raksturošanai (Sūdzības Tiesībsargam, projekti un to izvērtējums)

4. Tehnisko palīglīdzekļu nodrošinājums					
4.1. Tehnisko palīglīdzekļu pieejamība	Administratīvie dati			•	VTPC/LNB/LNS (LabIS)
4.2. Steidzami nepieciešamu tehnisko līdzekļu pieejamība	Administratīvie dati			•	VTPC/LNB/LNS (LabIS)
4.3. Tehnisko līdzekļu kvalitāte un apkalpošanas kvalitāte	Administratīvie dati**				Tiesībsargs

Aptauja	EQLS (European Quality of Life Surveys) Eiropas dzīves kvalitātes apsekojums	EU-SILC ⁶⁶ (Statistics on income, social inclusion and living conditions) Ienākumu, sociālās iekļaušanas un dzīves apstākļu apsekojums	Eurobarometer Eiroparometrs	EHIS (European Health Interview Survey) Eiropas veselības interviju apsekojums				EU-LFS (European labour force survey) ⁶⁷ Eiropas darbaspēka apsekojums
Gads	2003, 2007/8, 2011/12, 2016	Ik gadu	2012	2006-2009				Invaliditātei veltīts ad hoc modulis 2011
Izlases apjoms, respondentu skaits	1009	7650 (Krossekcionālā izlase) 5 600 (Longitudināla izlase)	1015	4555 ⁷⁰				
Vecums	18+	16+	15+	15+	15+	15+	15+	15+
Svērtais personu ar invaliditāti īpatsvars, visas valstīs kopā	21%	24%	(30%)	26%	7%	18%	7%	
Vidējas pakāpes invaliditāte	15%	16%	(18%)	18%	4%	7%		
Smagas pakāpes invaliditāte	6%	8%	(12%)	8%	3%	11%		

Administratīvā struktūra

- LM kā koordinējošā un «datu turētāja» institūcija;
- Tiesībsargs kā nozīmīgs spēlētājs situācijas analīzes datu, kvalitatīvo datu nodrošinājumā;
- NVO lielā loma datu pārraudzības sistēmas izveidē un datu nodrošināšanā.

Ieteikumi

Administratīvie dati:

- 1) saistībā nodarbinātību – VID datu bāzēs uzkrātos datus nav iespējams analizēt invaliditātes griezumā (Savienojuma izveide ar VDEĀVK reģistru)
- 2) noziedzīgiem nodarījumiem pret personām ar invaliditāti (Noziedzīgu nodarījumu reģistrs)
- 3) Veselības sektors – diskusija par e-veselības sistēmas izmantošanu

«Īsais» indikatoru saraksts

Joma	Indikators	Avots	7. Vides pieejamība un individuālā pārvietošanās (9.;20., 28. panti)	Šķēršļi sociālajai līdzdalībai:	
1. Vienlīdzība un diskriminācijas aizliegums (Konvencijas 5.;6.;7.;23. panti)	Sociālā distance kopienā Personu ar invaliditāti uztvertā diskriminācija sabiedrībā	Tiesībsarga personu ar invaliditāti aptauja (2014)		<ul style="list-style-type: none"> - Finansiālie ierobežojumi personu īpatsvaru, kuras sociālās aktivitātēs nepiedalās finansiālu apsvērumu dēļ - Interesēm atbilstošu aktivitāšu trūkums kopienā - Vides pieejamības ierobežojumi - Cilvēku, rindā pēc tehniskajiem palīgīdzekļiem skaits 	Tiesībsarga pašvaldību aptauja (2015); LabIS no VTPC. LNS un LNB apkopotie dati
2. Iekļaujošā izglītība (24. pants)	Segregācija izglītībā	IZM gada pārskats			
3. Iekļaujošā nodarbinātība (27. pants)	Iespēja atrast darbu personām ar invaliditāti Sociālā distance mācību vai darba vidē	NVA (dati tiek apkopoti LabIS); Tiesībsarga personu ar invaliditāti aptauja (2014)			
4. Veselība un rehabilitācija (25.;26. panti)	Veselības aprūpes pakalpojumu pieejamības ierobežojums	EU-SILC/ EHSI apsekojuma mikrodati	8. Izpratnes un informētības veicināšana (8.pants)	Izpratnes līmeņa novērtēšana sabiedrībā: Ir dzirdējuši vai zina par diskrimināciju uz invaliditātes pamata Savu izpratni par diskrimināciju vērtē kā pietiekamu	Speciālais Eiropabarometrs
5. Pienācīgs dzīves līmenis un sociālā aizsardzība (28.,30. pants)	Personu ar invaliditāti īpatsvars starp personām ar trūcīgā statusu Personu ar invaliditāti īpatsvars starp personām, kuru ienākumi nepārsniedz nabadzības sliekšņa līmeni	SPOLIS			
6. Patstāvīgs dzīvesveids, personas integritāte un iekļaušana sabiedrībā (7.;14.;17;19.;23;30. panti)	Bērnu ar invaliditāti segregācija Pieaugušu personu ar invaliditāti segregācija	SPOLIS			

ES dalībvalstu iekļaujošās
izglītības un nodarbinātības
politikas analīze – Latvija,
Lietuva, Igaunija, Somija,
Čehija, Polija

Starpziņojums par Tehniskās specifikācijas 3.1. uzdevuma 3.1.2.-3.1.3. apakšuzdevumu

Pētījuma metodes

- Sekundāro datu analīze (ANED, ES dalībvalstu par sociālo politiku atbildīgo iestāžu un NVO ziņojumi un pētījumi)
- NVO pārstāvju telefonintervijas
- valsts iestāžu pārstāvju un NVO pārstāvju elektroniska aptauja

Iespējamie pasākumi iekļaujošas izglītības jomā

- Speciālās izglītības skolotāji/pedagogu asistenti vispārējās izglītības skolās (FI, CZ)
- Skolu fiziskās vides pielāgošana bērniem ar funkcionāliem traucējumiem (FI)
- Pagarināts termiņš pamatskolas/citu līmeņu mācību vielas apgūšanai (EE)
- Bērniem ar funkcionāliem traucējumiem pielāgoti valsts eksāmeni (EE, FI)
- Karjeras konsultāciju un profesionālās orientācijas programma (EE, FI, LT, CZ, PL)

Iespējamie pasākumi iekļaujošas nodarbinātības jomā

- Asistenta pakalpojums darba meklēšanas un uzsākšanas procesā (FI)
- Mentors-starpnieks personām ar garīga rakstura traucējumiem un viņu darba devējiem (FI)
- Pastāvīga subsidēto darba vietu (aizsargātā darba tirgus) programma (PL, FI)
- Kvotu sistēma (CZ, PL)
- Prakses vietas personām ar invaliditāti (PL)

Galvenie secinājumi (1)

- **Normatīvais regulējums un definīcijas**

No medicīniskas un sociālu definīciju

- **Koordinācija, kvalitātes kontrole un datos balstīts politikas izvērtējums**

Datu vākšana un pieejamība (izņemot Poliju ar Darbaspēka apsekojumu), salīdzināmi dati, datu pieprasšana par invaliditāti var tikt interpretēta kā diskriminācija negatīvā nozīmē (izņemot Lietuvu, Igauniju)

- **Politikas pēctecība**

No konkurences pasargātā vai aizsargātā darba vieta/subsidētā darba vieta, stipendijas/pabalsti uz noteiktu laiku, izvērtējuma trūkums par rezultātiem un klienta turpmākās izglītības un nodarbinātības gaitas

- **Bērnu tiesību, invaliditātes un ģimenes politikas sinerģija**

- **Konceptu un pasākumu pilotēšana**

- **Kompleksa un elastīga pakalpojumu nozīme atbalsta sniegšanā**

pakalpojumi, kas dod ilgstošāku asistējošu atbalstu personām ar invaliditāti, īpaši tajos gadījumos, kad tiek pieredzētas lielas dzīves pārmaiņas, piemēram, tiek uzsākta skola, ieiets darba tirgū vai tiek uzsākta neatkarīga dzīvošana

- **NVO sektora loma un potenciāls**

1. un 2. nodevuma rezultātu aprobēšana

- Papildus padziļinātās intervijas
- Ar pašvaldības pārstāvjiem (izglītība)
- Darba devējiem (nodarbinātība)
- Skolu pārstāvjiem (izglītība)
- Vecāki (izglītība)
- NVO pārstāvjiem
- ⇒ **Nodarbinātības pasākumi**
- ⇒ **Iekļaujoša izglītība**
- ⇒ **Datu atbalsts**